

กลุ่มภารกิจจดหมายเหตุและสารนิเทศท้องถิ่น

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ NORTH CLIPPING 2558/ 00127

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	28 MAR. 2557	44	15913	5

มรดกกล้วยนา

น้ำ (6)

ผิขุนน้ำ

บนเขาสูง บริเวณต้นน้ำของแม่น้ำสายต่าง ๆ จะมีรูน้ำหรือที่เรียก “ตาน้ำ” ที่เป็นแหล่งกำเนิดของลำน้ำ บริเวณดังกล่าวเรียกว่า “ขุน” หากเป็นต้นน้ำของแม่น้ำสายใด ก็มักเรียกชื่อที่มีคำว่า “ขุน” นำหน้า เช่น ขุนออน ได้แก่งต้นน้ำของแม่น้ำออน ขุนวัง คือ ต้นน้ำของแม่น้ำวัง หรือขุนลาว คือต้นน้ำของแม่น้ำลาว เป็นต้น

ณ แหล่งซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสายน้ำ เชื่อว่าจะมีผีซึ่งหมายถึงเทวดาอารักษ์คอยเฝ้าดูแลรักษาอยู่ เทวดาอารักษ์ดังกล่าว ชาวล้านนาเรียกว่า “ผิขุนน้ำ” เชื่อกันว่า ผิขุนน้ำสามารถบันดาลให้น้ำไหลมากหรือน้อยได้ตามความพอใจ ตลอดจนให้ความคุ้มครองดูแลผู้อาศัยประโยชน์จากลำน้ำได้ด้วย หมูชนที่อาศัยน้ำจากลำน้ำสายนั้น ๆ จึงให้ความ

เคารพยำเกรง จึงร่วมกันจัดให้มีการเซ่นสรวงเป็นประจำทุกปี

เดือนเก้าเหนือเป็นต้นฤดูฝน เดือนสิบจะเป็นฤดูแห่งการทำนา ดังนั้นเมื่อถึงเดือน

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	28 มี.ค. 2557	44	15913	5

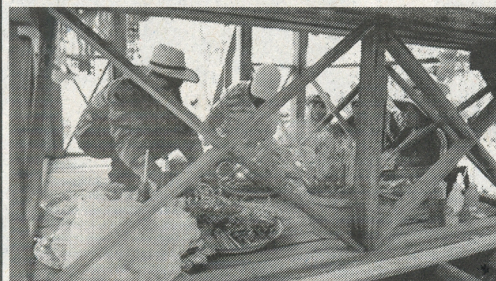
เมื่อถึงวันนัดหมาย ชาวบ้านจะนำเครื่องเล่นสังเวยขึ้นไปยังบริเวณขุนน้ำ ซึ่งบริเวณนั้น จะมีหอผีที่สร้างขึ้นไว้ก่อนแล้วเฉพาะสัตว์ที่จะฆ่าสังเวย จะนำไปฆ่าที่หน้าหอผี สำหรับเครื่องเล่นในพิธีจะประกอบไปด้วยเครื่องสังเวยต่าง ๆ อาทิ ดอกไม้ ธูปเทียน มะพร้าว กล้วย อ้อย สุรา อาหารหวานพร้อมอาหารที่ปรุงจากเนื้อสัตว์ที่ถูกฆ่าสังเวย ตลอดจนผลไม้ เป็นต้น

ด้านการเตรียมสถานที่ ชาวบ้านจะช่วยกันแผ้วถางบริเวณ ทำความสะอาดหอผีขุนน้ำ จัดทำแท่นแล้ววางเครื่องสังเวย จัดให้มี "หลักช้างหลักม้า" คือ เสาสำหรับผูกช้างและม้าของผีขุนน้ำ และเมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว

"ปู่อาจารย์" ผู้ประกอบพิธีจะกล่าวคำเฝ้าการอัญเชิญผีขุนน้ำ ซึ่งมีเนื้อหาทำนองอันเชิญผีขุนน้ำ ให้มารับเครื่องสังเวย และขอให้ผีบันดาลให้น้ำไหลหลากอุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อความต้องการของพืชไร่ ตลอดจนฤดูกาล

กล่าวเสร็จ ปู่อาจารย์จะนำพานดอกไม้ธูปเทียนขึ้นไปวางบนหอผี จากนั้นรอให้เวลาผ่านไประยะหนึ่ง กะว่าผีนาจะบริโภคมื้อแล้ว ปู่อาจารย์จะกล่าวลาเครื่องสังเวย แล้วนำสุราอาหารนั้นมารับประทานร่วมกัน จนอิ่มหน้าสำราญ ก่อนจะเลิกลาพากันกลับ

ปัจจุบันการเลี้ยงผีขุนน้ำยังปฏิบัติกันอยู่บ้าง ส่วนใหญ่มักเป็นผู้มีอาชีพเกษตรกร ซึ่งยังต้องอาศัยน้ำทำการเกษตรอยู่ แต่ก็มีบ้างที่ไปร่วมงานเพียงไปขอลาขอพรจากผีขุนน้ำตามความเชื่อเฉพาะของแต่ละบุคคล.

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ภาพประกอบจากเว็บ<https://sites.google.com/site/sombatm5501/silpa-wathnthrrm-laea-phumipayya-thxng-thin/prapheni-leiying-phi-khunna-hn-xng-ha-ng>, <http://www.banmuang.co.th/2013/05/>

สืบสานพิธีกรรมเลี้ยงผี/)